

Slutreplik: Skolformen kan inte förklara problemen

Svenska Dagbladet den 10 januari 2023

I SvD den 2 januari pekar vi på att ett viktigt skäl till problemen i dagens skola är den ökande juridifieringen och detalj-regleringen med åtföljande dokumentations-krav som tynger verksamheten och går ut över kärnuppdraget. I en replik (5/1) menar Christer Wretborn att huvud-problemet i stället härrör från att vi i Sverige tillåter vinst-syftande aktörer att driva skolor och att det är därför vi fått dagens "gransknings-skola".

Egentligen skulle problemet att utvärdera kvalitet för eleven och för det offentliga som betalar vara mycket enkelt. En förutsättning för detta är dock att staten genom sina myndigheter definierar vad som ska läras ut, och åtar sig att mäta eller på annat kvalificerat sätt bedöma resultatet.

Den i lag stipulerade kunskaps-synen står dock i vägen för detta. Den är inte kompatibel med kunskaps-mätning och extern examination. I stället betonas själva processen och då är det den som måste dokumenteras. Detta strider mot hela grund-tanken om varför konkurrens skulle vara bra. Med en realistisk kunskapssyn och utvärdering av konkurrerande skolor grundad på kunskaps-resultat skulle aktörerna fokusera på de faktorer som främjar elevernas kunskaps-utveckling. Nya sätt att nå resultat mer effektivt skulle då utvecklas och skulle sedan sprida sig till konkurrenterna via inspiration och imitation.

Självklart kan vinstintresset leda till problem i dagens system där det blir svårt att verifiera vilken utbildning som givits eller att hålla producenten ansvarig för dåliga resultat. Ansvarighet handlar bara om att själva procedurerna anses följa regelverket.

Om skolan fortfarande hade varit ett kommunalt monopol, hade vi då med rådande kunskapssyn, godtyckliga betygs-kriterier, otydliga kursplaner, en svag lärarkår och stark juridifiering haft en betydligt mer välfungerande skola? Knappast. Här kan en jämförelse göras med andra gravt under-presterande myndigheter som polis och social-tjänst som inte är utsatta för konkurrens eller vinst-intresse men väl av omfattande reglering och dokumentations-krav.

Vårt förslag om ordentlig kollegial granskning och sanktioner mot svag verksamhet och glädjebetyg skulle även i dagens system förhindra att osund girighet och orimliga avkastnings-krav leder till negativa effekter.

Det kanske största problemet med aktiebolag i skolan är misstänksamhet som medför legitimering av stark juridifiering och nitiskt granskande av formalia och regel-efterlevnad. Detta slår mot alla skolor. Fyrkantig granskning medför att "ryggen fri" blir huvud-princip och resultat-fokus blir svagt. Det råder stor enighet om betydande gransknings-kostnader, i form av tid, resurser och uppmärksamhet. Skolor tror också att de är bra om de undgår prickningar. Man blir nöjd om bara man gör allt formellt rätt. Detta är frikopplat från en bra kärnverksamhet – en värld av policyer, rutiner, regelverks-följande och dokumentation tar över.

Att se skolformen som den dominerande problemkällan är ett stickspår. Viktigast för en bra skola är ordentligt intresse för praktik och resultat och att söka styra fram förbättringar baserat på konkreta kunskapskrav. Omfattande regelverk och dokumentations-tvång leder till det juridifierade förpappnings-samhället – detta sänker inte bara skolan utan även en mängd andra verksamheter som fungerar dåligt, typ polis, socialtjänst, högskola. Här är det svårt att hänföra eländet till aktie-bolagets vinst-intresse.

Mats Alvesson

Magnus Henrekson